

Unele aspecte privind contestația la executare potrivit Noului Cod de procedură penală

Dr. Mihai OLARIU

Universitatea Româno-Americană, București, România

Avocat, Baroul București, România

avmihaiolariu@yahoo.com

Rezumat: *Contestația la executare reprezintă mijlocul procesual ce se poate exercita în vederea soluționării incidentelor prevăzute de legea penală sau procesual penală, apărute înaintea sau în cursul executării hotărârii penale definitive ori după executarea hotărârii penale definitive, dar în legătură cu aceasta. În legislația procesual penală mai veche, contestația la executare era considerată o cale de atac extraordinară, fiind reglementată ca atare, alături de contestația contra hotărârii (actuala contestație în anulare). În cadrul contestației la executare nu pot fi administrate probe care tind să pună în discuție ceea ce s-a stabilit, cu autoritate de lucru judecat, printr-o hotărâre definitivă.*

Cuvinte cheie: *hotărâri penale executorii; instanța de executare; cazurile de contestație la executare; aplicarea legii penale mai favorabile.*

Introducere

În vederea rezolvării conflictului de drept penal apărut prin comiterea unei infracțiuni, se impune declanșarea procesului penal, deci nașterea unui raport juridic procesual penal. Însă, conflictul de drept penal substanțial nu se consideră soluționat decât în urma parcurgerii procesului penal, prin restabilirea ordinii de drept nesocotite, adică prin tragerea la răspundere penală a celor vinovați de comiterea infracțiunii.

În scopul asigurării finalității procesului penal și realizării tragerii la răspundere penală a persoanelor vinovate, nu este suficientă pronunțarea unei hotărâri judecătorești, ci se impun a fi puse în aplicare dispozițiile cuprinse în această hotărâre.

Punerea în executare a hotărârilor penale definitive, reprezintă activitatea procesuală efectuată din oficiu, prin care sunt executate dispozițiile hotărârii penale definitive. Conform regulamentului de organizare internă a instanțelor, la birourile de executări penale există cel puțin un judecător delegat care se ocupă, în concret, de activitatea executărilor penale.

Ultimei faze a procesului penal îi revine menirea traducerii în viață a hotărârii penale definitive și realizarea scopului legii penale și al legii procesual penale [1]. Punerea în executare a hotărârilor penale este caracterizată de principii proprii, ca: obligativitatea, executabilitatea, jurisdicționalitatea și continuitatea [2].

În cadrul procesului penal trebuie aduse la îndeplinire dispozițiile hotărârii penale rămase definitive, dispoziții ce prevăd constrângerea persoanelor condamnate, astfel ca acestea să suporte în mod efectiv sancțiunile penale aplicate.

În literatura procesual penală, numeroși autori susțin autonomia acestei faze a procesului penal [3], însă, există și opinii în conformitate cu care normele referitoare la executarea hotărârilor penale aparțin în totalitate ramurii autonome a dreptului penal executiv [4].

De asemenea, s-a arătat că în faza punerii în executare a hotărârilor penale este înglobată doar o anumită parte dintre activitățile de executare, respectiv acelea care declanșează începutul executării, deosebindu-se, astfel, executarea pedepsei, de activitatea de punere a ei în executare [5].

În timp ce reglementarea punerii în executare a hotărârilor penale intră sub incidența exclusivă a normelor de drept procesual penal, executarea propriu-zisă a sancțiunii penale cade sub incidența normelor de drept substanțial, acestea din urmă fiind cuprinse în Codul penal, precum și în Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Faza procesuală a punerii în executare, este plasată ulterior rămânerii definitive a hotărârii judecătorești penale și, conform art. 554 din Noul Cod de procedură penală, debutează prin primele activități judiciare pe care le întreprinde la instanța de executare prin judecătorul delegat cu efectuarea punerii în executare.

Limita finală a acestei faze procesuale, se epuizează odată cu începerea executării efective a sancțiunilor sau a dispozițiilor cuprinse în hotărârea judecătorească.

1. Hotărârile penale executorii

Hotărârile penale executorii sunt hotărârile judecătorești ce pot fi puse în executare. În principiu, o hotărâre judecătorească devine executorie în momentul rămânerii sale definitive. Hotărârile nedefinitive sunt executorii atunci când legea dispune aceasta.

Hotărârile primei instanțe rămân definitive, potrivit art. 551 din Noul Cod de procedură penală:

1. la data pronunțării, când hotărârea nu este supusă contestației sau apelului;
2. la data expirării termenului de apel sau de introducere a contestației:
 - a) când nu s-a declarat apel sau contestație în termen;
 - b) când apelul sau, după caz, contestația declarată, a fost retrasă înăuntrul termenului;
3. la data retragerii apelului sau, după caz, a contestației, dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de apel sau de introducere a contestației;
4. la data pronunțării hotărârii prin care s-a respins apelul sau, după caz, contestația;

Cu privire la rămânerea definitivă a hotărârii instanței de apel și a hotărârii pronunțate în calea de atac a contestației, art. 522 alin. 1 și 2 din Noul Cod de procedură penală arată că:

- hotărârea instanței de apel rămâne definitivă la data pronunțării acesteia, atunci când apelul a fost admis și procesul a luat sfârșit în fața instanței de apel;
- hotărârea pronunțată în calea de atac a contestației rămâne definitivă la data pronunțării acesteia, atunci când contestația a fost admisă și procesul a luat sfârșit în fața instanței care o judecă;

2. Procedura la instanța de executare

Procedura la instanța de executare reprezintă procedura comună pentru toate cazurile din cursul executării pedepsei.

Ca și în reglementarea Codului de procedură penală din 1968, hotărârea instanței penale, rămasă definitivă la prima instanță de judecată sau la instanța ierarhic superioară ori la instanța de apel, se pune în executare de către prima instanță de judecată. Hotărârile pronunțate în primă instanță de către Înalta Curte de Casație și Justiție se pun în executare, după caz, de Tribunalul București sau de tribunalul militar.

Când rezolvarea situațiilor reglementate în titlul privind executarea este dată în competența instanței de executare, președintele completului de judecată dispune citarea părților interesate și, în cazurile prevăzute la art. 90, ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu.

Condamnatul, aflat în stare de detenție sau internat într-un centru educativ, este adus la judecată.

Ședința în care se judecă contestația la executare sau celelalte tipuri de cauze, din cursul executării, are caracter public.

Potrivit art. 597 alin. 5 din Noul Cod de procedură penală, dispozițiile cuprinse în titlul III al părții speciale privind judecata, care nu sunt contrare dispozițiilor prezentului capitol, se aplică în mod corespunzător. Cu privire la acest aspect, art. 353 alin. 6 din Noul Cod de procedură penală arată că, pe tot parcursul judecării, persoana vătămată și părțile pot solicita, oral sau în scris, ca judecata să se desfășoare în lipsă, în acest caz nemaifiind citate pentru termenele următoare. Prin urmare, este posibilă judecarea în lipsă și în situația contestației, în măsura în care se formulează o cerere în acest sens.

Calea de atac împotriva hotărârilor care se pronunță în materia executării, o reprezintă contestația la instanța ierarhic superioară, în termen de 3 zile de la comunicare (art. 597 alin. 7 din Noul Cod de procedură penală).

Judecarea contestației la hotărârea primei instanțe se face în ședință publică, cu citarea persoanei condamnate, completul de judecată fiind compus dintr-un singur judecător. Condamnatul, aflat în stare de detenție sau internat într-un centru educativ, este adus la judecată, participarea procurorului fiind obligatorie. Decizia instanței prin care se soluționează contestația este definitivă.

3. Cazurile de contestație la executare

Contestația la executare reprezintă mijlocul procesual ce se poate exercita în vederea soluționării incidentelor prevăzute de legea penală sau procesual penală, apărute înaintea sau în cursul executării hotărârii penale definitive ori după executarea hotărârii penale definitive, dar în legătură cu aceasta.

În legislația procesual penală mai veche, contestația la executare era considerată o cale de atac extraordinară, fiind reglementată ca atare, alături de contestația contra hotărârii (actuala contestație în anulare).

Contestația la executare a fost definită, în literatura de specialitate, ca un procedeu jurisdicțional de rezolvare a cererilor sau plângerilor, ocazionate de punerea în executare a hotărârilor penale [6].

În cadrul contestației la executare nu pot fi administrate probe care tind să pună în discuție ceea ce s-a stabilit, cu autoritate de lucru judecat, printr-o hotărâre definitivă [7].

Cazurile de contestație la executare prevăzute în art. 598 alin. 1 lit. a), b) și c), sunt identice cu cele prevăzute în art. 461 alin. 1 lit. a), b) și c) din Codul de procedură penală din 1968.

Contestația împotriva executării hotărârii penale se poate face, potrivit art. 598 alin. 1 din Noul Cod de procedură penală, în următoarele cazuri:

a) când s-a pus în executare o hotărâre care nu era definitivă. În conformitate cu prevederile legii, pot fi puse în executare numai hotărârile judecătorești care au căpătat autoritate de lucru judecat. De la această regulă fac excepție hotărârile care sunt executorii potrivit legii, chiar fiind nedefinitive.

b) când executarea este îndreptată împotriva altei persoane decât cea prevăzută în hotărârea de condamnare. În ipoteza în care, dintr-o eroare a organelor judiciare, este supusă executării o altă persoană, iar nu cea condamnată, instanța de judecată poate să îndrepte această eroare prin intermediul contestației la

executare (de pildă, în situația unor nume comune și domiciliu identice, este posibil ca organul de poliție care execută mandatul de executare să aresteze, din greșală, altă persoană decât cea la care se referă hotărârea).

c) când se ivește vreo nelămurire cu privire la hotărârea care se execută sau vreo împiedicare la executare. Nelămurirea ivită vizează limitele în care hotărârea se execută, iar nu valabilitatea acesteia în privința textelor de lege și a principiilor aplicate [8]. În acest sens, caracterul echivoc al dispozitivului hotărârii și lipsa acestuia de precizie, pot legitima formularea unei contestații la executare în baza acestui temei (de exemplu, existența nelămuririi în privința perioadei privării de libertate din cursul procesului penal, ce trebuie dedusă, sau mențiunea generică de confiscare a bunurilor utilizate în vederea comiterii infracțiunii, fără ca acestea să fie identificate). Înalta Curte de Casație și Justiție s-a exprimat în sensul că, deducerea greșită a arestării preventive, în sensul că prin hotărârea de condamnare pronunțată de prima instanță, a fost dedusă o perioadă de timp mai mare decât cea a arestării preventive efective, atrage incidența cazului de contestație la executare prevăzut în art. 461 alin. 1 lit. c) din Codul de procedură penală din 1968 [acest caz de contestație la executare fiind similar cu cel prevăzut în art. 598 alin. 1 lit. c) din Noul Cod de procedură penală], pe calea contestației la executare putând fi rezolvate aspecte legate de punerea în executare a unei hotărâri, cum este cel referitor la deducerea greșită a arestării preventive, fără a se repune în discuție probleme de fond rezolvate cu autoritate de lucru judecat [9].

d) când se invocă amnistia, prescripția, grațierea sau orice altă cauză de stingere ori de micșorare a pedepsei. Constituie cauză de stingere a pedepsei, intervenția legii de dezincriminare ulterior rămânerii definitive a hotărârii judecătorești. Aceasta se poate invoca prin intermediul contestației la executare, întrucât odată cu intrarea în vigoare a legii de dezincriminare încetează executarea pedepselor (principale, accesorii sau complementare), a măsurilor de siguranță, a măsurilor educative ce au fost pronunțate în baza legii vechi și a tuturor consecințelor penale ale hotărârilor judecătorești referitoare la aceste fapte (interdicții, incapacități și decăderi). Reprezintă o cauză de micșorare a pedepsei, intervenția unei legi penale mai favorabile ulterior rămânerii definitive a hotărârii judecătorești, care se poate invoca în condițiile art. 6 din Noul Cod penal. Cu privire la acest caz de contestație la executare, Noul Cod de procedură penală a eliminat textul care făcea referire la „orice alt incident ivit în cursul executării”. În acest sens, art. 461 alin. 1 lit. d) din Codul de procedură penală din 1968, arăta că se poate face contestație contra executării hotărârii penale „când se invocă amnistia, prescripția, grațierea sau orice altă cauză de stingere ori de micșorare a pedepsei, precum și orice alt incident ivit în cursul executării”; astfel, cele ce sunt considerate a fi incidente ivite în cursul executării, se vor soluționa de către judecătorul delegat cu executarea, conform prevederilor din Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal. În conformitate cu decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție pronunțată în recurs în interesul legii [10], „hotărârile definitive, prin care o persoană care a săvârșit o infracțiune și uzând în mod fraudulos de identitatea altei persoane sau a unei persoane inexistente a fost condamnată sub o identitate nereală, sunt supuse cazului de contestație la executare prevăzut de art. 461 lit. d) teza a II-a din Codul de procedură penală, ce vizează orice alt incident ivit în cursul executării”. Nemaexistând textul de lege care făcea referire la „orice alt incident ivit în cursul executării”, decizia instanței supreme nu mai este de actualitate; cu toate acestea, opinăm că hotărârile definitive mai sus arătate ar putea fi încadrate în cazul de contestație la executare prevăzut de art. 598 alin. 1 lit. b) din Noul Cod de procedură penală („când executarea este îndreptată împotriva altei persoane decât cea prevăzută în hotărârea de condamnare”). De asemenea, rămâne de actualitate decizia nr. 8/2007 a Înaltei Curți de Casație și Justiție în conformitate cu care instanța, investită în baza art. 461 alin. 1 lit. d) teza penultimă a Codului de procedură penală din 1968, în cadrul contestației la executare, în care se invocă modificarea înțelesului noțiunii de „consecințe deosebit de grave”, nu poate schimba încadrarea juridică dată faptei prin hotărârea

judecătorească rămasă definitivă și, apoi, reduce pedeapsa aplicată în cauză, întrucât modificarea înțelesului noțiunii de „consecințe deosebit de grave” nu este identică cu cerința de a fi intervenit o lege care prevede o pedeapsă mai ușoară [11].

4. Aspecte procedurale

Când contestația la executare este întemeiată pe vreunul dintre cazurile prevăzute de art. 598 alin. 1 lit. a), b) și d) din Noul Cod de procedură penală, competența de soluționare aparține instanței de executare (în situația în care persoana condamnată se află în stare de libertate) sau instanței corespunzătoare în grad instanței de executare în a cărei rază teritorială se află locul de deținere (când persoana condamnată este privată de libertate), potrivit art. 598 alin. 2 din Noul Cod de procedură penală.

De asemenea, în ipoteza în care prin contestația la executare se invocă o nelămurire cu privire la conținutul hotărârii ce se execută sau o împiedicare la executare [art. 598 alin. 1 lit. c) din Noul Cod de procedură penală], competența soluționării aparține numai instanței care a pronunțat hotărârea ce se execută. Tot astfel, legea prevede expres că în cazul în care nelămurirea privește o dispoziție dintr-o hotărâre pronunțată în apel sau în recurs ori în casație, competența revine, după caz, instanței de apel sau Înaltei Curți de Casație și Justiție.

5. Contestația privind aplicarea legii penale mai favorabile după intrarea în vigoare a Noului Cod de procedură penală

Potrivit art. 23 alin. 1 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale, cererile, contestațiile și sesizările, introduse în termen de 6 luni de la data intrării în vigoare a Legii nr. 286/2009, cu modificările și completările ulterioare, având ca obiect aplicarea art. 4 și 6 din această lege, în cazul hotărârilor rămase definitive anterior intrării ei în vigoare, se soluționează după procedura prevăzută în prezentul articol, care se completează cu dispozițiile Codului de procedură penală.

Astfel, sesizarea instanței de judecată, în temeiul art. 23 din Legea nr. 255/2013 și aplicarea procedurii prevăzute de acest text de lege, se poate efectua în termen de 6 luni de la data intrării în vigoare a Legii nr. 286/2009. Ulterior trecerii termenului de 6 luni, cererile vor fi judecate cu parcurgerea procedurii obișnuite de contestație la executare.

Cererile, contestațiile și sesizările privind persoanele aflate în executarea pedepselor și a măsurilor educative privative de libertate, precum și cererile, contestațiile și sesizările privind persoanele aflate în amânarea sau întreruperea executării pedepselor sau a măsurilor educative, se soluționează, de urgență și cu precădere, de către instanța corespunzătoare în grad instanței de executare în a cărei circumscripție se află locul de deținere, sau, după caz, centrul educativ ori centrul de reeducare, potrivit art. 23 alin. 2 din Legea nr. 255/2013.

Procedura în fața instanței de executare se derulează fără participarea procurorului, a condamnatului, căruia i se comunică termenul de soluționare și posibilitatea de a formula concluzii scrise, și fără participarea avocatului condamnatului. Dispozitivul hotărârii se comunică procurorului și condamnatului în ziua pronunțării. Instanța se pronunță prin sentință în ședință publică.

Cu privire la calea de atac, legea prevede expres că hotărârea instanței poate fi atacată cu contestație la instanța ierarhic superioară, în termen de 3 zile de la comunicare (legea vizând comunicarea hotărârii în

integralitatea ei); contestația se soluționează de un complet format dintr-un judecător, cu participarea procurorului și cu citarea condamnatului, în ședință publică.

Hotărârea instanței de executare este executorie, în ipoteza în care aceasta constată intervenirea legii penale de dezincriminare ori a legii penale mai favorabile, și prin care se dispune punerea în libertate a condamnatului; astfel, doar în măsura în care se dispune punerea în libertate, hotărârea este executorie, conform art. 23 alin. 11 din Legea nr. 255/2013.

Concluzii

Contestația la executare reprezintă mijlocul procesual ce se poate exercita în vederea soluționării incidentelor prevăzute de legea penală sau procesual penală, incidente apărute înainte sau în cursul executării hotărârii penale definitive ori după executarea hotărârii penale definitive, dar în legătură cu aceasta.

În legislația procesual penală mai veche, contestația la executare era considerată o cale de atac extraordinară, fiind reglementată ca atare, alături de contestația contra hotărârii (actuala contestație în anulare).

Contestația la executare a fost definită, în literatura de specialitate, ca un procedeu jurisdicțional de rezolvare a cererilor sau plângerilor ocazionate de punerea în executare a hotărârilor penale [6].

În cadrul contestației la executare nu pot fi administrate probe care tind să pună în discuție ceea ce s-a stabilit, cu autoritate de lucru judecat, printr-o hotărâre definitivă [7].

Cazurile de contestație la executare prevăzute în art. 598 alin. 1 lit. a), b) și c) sunt identice cu cele prevăzute în art. 461 alin. 1 lit. a), b) și c) din Codul de procedură penală din 1968.

Referințe

- [1] Neagu I., Tratat de procedură penală, Partea generală, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 27.
- [2] Volonciu N., Tratat de procedură penală, Partea specială, vol. II, Editura Paideia, București, pp. 379-380.
- [3] Kahane S., Drept procesual penal, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1963, p. 314.
- [4] Pop Tr., Drept procesual penal, vol. IV, Tipografia Națională, Cluj, 1948, p. 3.
- [5] Neagu I., Tratat de procedură penală, Partea specială, Ed. Universul Juridic, București, p. 473.
- [6] Antoniu G., Volonciu N., Zaharia N., Dicționar de procedură penală, Editura științifică și enciclopedică, București, 1988, p. 379.
- [7] C. A. București, secția I penală, decizia nr. 166/2003, Constantinescu M., Executarea hotărârilor penale. Practică judiciară, Editura Hamangiu, București, 2006, p. 187.
- [8] Idem [2], p. 434.
- [9] Î.C.C.J., secția penală, decizia nr. 167/2006, www.legalis.ro.
- [10] Î.C.C.J., complet RIL, decizia nr. 9/2011, scj.ro.
- [11] Î.C.C.J., Secțiile Unite, Decizia nr. 8/2007, www.legalis.ro.